

ARVAMUS

Tallinn

Meie: 1-3/1_2024 22.01.2023

seoses võimaliku diskrimineeriva käitumisega eralasteaed „Sajajalgne“ poolt.

Käesoleva arvamuse aluseks on soolise võrdõiguslikkuse ja võrdse kohtlemise volinikule (*edaspidi „volinik“*) 12.10.2023 esitatud pöördumine, kus kahele samast soost olevale lapsevanemale anti nende ühise lapse lastehoidu panemise protsessi ajal mõista, et lasteaed ei hakka mõlemat lapsevanemat emaks kutsuma. Voliniku poole pöördujaks oli üks emadest.

Lapse vanem on vanem sõltumata ta soost. Kui last ei võeta lastehoidu vastu seetõttu, et mõlemad vanemad on ühest soost, on tegu lapsevanema diskrimineerimisega tema soo tõttu. Volinik rõhutab, et kuigi lasteaia juhataja ei keeldunud lapse vastu võtmisest, tekitas ta pöörduja sõnul õhkkonna, millega anti lapsevanematele mõista, et nende peremudel ei ole lasteaias aktsepteeritud. Kõikidel haridusasutustel sh. koolieelsetel lasteasutustel on kohustus edendada võrdõiguslikkust ning luua võimalused ja tingimused tervikliku isiksuse kujunemiseks, kes on muu hulgas ka sotsiaalselt tundlik ja kaasinimesi arvestav. Selle alla käib ka salliv ja erinevaid seaduslikke perekonnamudeleid austav suhtumine.

Olles analüüsinud kogutud teavet ning juhindudes oma arvamuses soolise võrdõiguslikkuse seadusest (SoVS), võrdse kohtlemise seadusest (VõrdKS) ja teistest õigusaktidest leian, et eralasteaed on rikkunud soolise diskrimineerimise keeldu.

Menetlusprotsessis tuvastatud asjaolud:

1. Lapse vanemad on samast soost isikud, kes on omavahel registreeritud kooselus ning kes mõlemad on lapse seaduslikud vanemad.
2. Soovides oma last lasteaeda panna, läksid mõlemad vanemad tutvuma eralasteaiaga, mille omanikuks on OÜ Sajajalgne.
3. Pöörduja sõnul uuris neid vastuvõttev lasteaia juhataja, et kumb küllastajatest on lapse ema. Saades teada, et mõlemad naised on

lapse seaduslikud vanemad, keda laps kutsub emadeks, ütles juhataja, et lapsel peaks ka isa olema. Lisaks oli ta pöörduja sõnul väitnud, et lapsel saab olla ainult üks bioloogiline ema ja ta keeldub ühte lapsevanematest emaks kutsumast, sest see võib tekitada segadust.

4. Pöörduja sõnul pakkus juhataja välja, et võib ühte emadest tädiks kutsuda. Pöörduja ei olnud sellise ettepanekuga nõus, sest ei soovinud panna oma last lastehoidu, kus nende peremudelit tuleb varjata. Lapse lasteaeda vastu võtmisest juhataja otseselt ei keeldunud.
5. Tulenevalt VõrdKs § 17 lg 4 sätestatust pöördus volinik lasteaia poole täiendavate selgituste saamiseks. Lasteaia esindaja rõhutas oma 05.11.2023 esitatud kirjalikus vastuses, et pöörduja lapse vastuvõtmisest ei ole keeldunud ning et lapse vastuvõtmise eelduseks ei ole isa olemasolu. Lapse registreerib lasteaeda tema hooldusõiguslik vanem või vanemad, kelleks võib olla ka kasuvanem või eestkostja, kui laps on eestkostetav. Lasteaia esindaja sõnul tekkis konflikt, kui pöördujat vastu võtnud lasteaia juhataja teatas, et segaduse vältimiseks tuleks ühte ema nimetada erinevalt. Lisaks juhtis lasteaia esindaja tähelepanu, et perekonnaseaduse (PKS) § 83 annab legaaldefiniitsiooni, mille kohaselt on lapse ema isik, kes on lapse sünnitanud ja seega ei saa olla kuidagi õigusvastane olukord, kus isikut, kes ei ole ema seaduse järgi, emaks ei nimetata.
6. Volinik kohtus 14.11.2023 pöördujaga, kus ilmnesid täiendavad asjaolud. Pöörduja leidis, et kui ta oleks ükski läinud, poleks arvatavasti probleemi tekkinud. Pöörduja rõhutas, et nad ei nõudnud, et neid emadeks kutsutaks. Probleem tekkis siis, kui mõlemad vanemad olid ennast emadena esitlenud. Siis selgitas nendega suhelnud lasteaia juhataja ülalmainitud kaalutlusi. Pöörduja mõõnis, et selle peale nad lahkusid. Seega, kuigi pöörduja lapse vastu võtmisest ei keeldunud, anti neile mõista, et asjaolu, et lapsel on kaks ema, tuleb lasteaias sisuliselt maha vaikida. Pöörduja lisas, et ta ei soovi vaenu ja lükkas ümber kuuldused, et neid vastu võtnud lasteaia juhataja oleks väljapaistvalt vaenulikku tooni kasutanud. Pöörduja soovib, et sündmus aitaks juhtida tähelepanu sellele, et iga pere ja laps peaksid lastehoiuasutuse teenust kasutades tundma end teretulnuna sõltumata nende peremudelitest.
7. Pöörduja andis ka teada, et neid vastu võtnud lasteaia juhataja on pöördujaga suhtlemise asemel suhelnud pöörduja asjasse mittepuutuvate pereliikmetega.

Õiguslikud alused:

8. Tulenevalt SoVS § 2 lg 1 kehtib soolise diskrimineerimise keeld kõigis ühiskonnaelu valdkondades, sh ka teenuse pakkumisel. Otsene sooline diskrimineerimine leiab aset, kui ühte isikut koheldakse tema soo tõttu halvemini, kui koheldakse, on koheldud või koheldaks teist isikut samalaadses olukorras (SoVS § 3 lg 1 p 3).
9. Haridus- ja teadusasutused ning koolituse korraldamisega tegelevad institutsioonid peavad tagama naiste ja meeste võrdse kohtlemise, muuhulgas ka hariduse omandamisel. Õppekavad, kasutatav õppematerjal ja läbiviidavad uuringud peavad aitama kaasa naiste ja meeste ebavõrdsuse kaotamisele ja võrdõiguslikkuse edendamisele. (SoVS § 10)
10. Vastavalt koolieelse lasteasutuse seadusele (KELS § 3) on koolieelse lasteasutuse põhiülesanne lapse ealisi, soolisi, individuaalseid vajadusi ja iseärasusi arvestades luua võimalused ja tingimused tervikliku isiksuse kujunemiseks, kes on sotsiaalselt tundlik, vaimselt erk, ennastusaldav, kaasinimesi arvestav ja keskkonda väärtustav.
11. Tulenevalt lastekaitse seaduse (LasteKS) § 21 lg 1 peab kõigi last mõjutavate otsuste vastuvõtmisel, vastu võtmata jätmisel ning otsuse kavandamisel eri võimaluste vahel valides selgitama välja lapse huvid ning lähtuda otsuse tegemisel nendest kui esmatähtsast kaalutlusest.
12. Lapse heaolu on lapse arengut toetav seisund, milles lapse füüsilised, tervislikud, psühholoogilised, emotsionaalsed, sotsiaalsed, kognitiivsed, hariduslikud ja majanduslikud vajadused on rahuldatud (LasteKS § 4).
13. Riigi ja kohaliku omavalitsuse üksuste ametiasutused ja nende ametiisikud ning avalik-õiguslikud ja eraõiguslikud juriidilised isikud peavad vastavalt oma pädevusele toetama lapsevanemat või last kasvatavat isikut lapse õiguste ja heaolu tagamisel (LasteKS § 7 lg 2).
14. Lapse hooldamise õigus kuulub abikaasadele või lapse vanemale ja lapsendajale ühiselt (PKS § 161 lg 3). Hooldusõiguslik vanem on lapse seaduslik esindaja. Ühist hooldusõigust omavatel vanematel on ühine esindusõigus (PKS § 120 lg 1).
15. Perekond rahva püsimise ja kasvamise ning ühiskonna alusena on riigi kaitse all. Vanematel on õigus ja kohustus kasvatada oma lapsi ja hoolitseda nende eest. (Põhiseadus § 27)
16. Igaühel on õigus sellele, et austataks tema era- ja perekonnaelu ja kodu ning sõnumite saladust (Euroopa Inimõiguse Konventsioon art 8).

Voliniku hinnang:

17. Voliniku pädevuses on aidata inimesi, kes kahtlustavad, et neid on koheldud ebavõrdselt nende soo, rahvuse, nahavärvuse, usundi, veendumuste, vanuse, puude või seksuaalse sättumuse tõttu (SoVS § 2 lg 1 ja VõrdKS § 2). Oma olemuselt on antud pöördumine seotud pöörduja seksuaalse sättumuse ning sooga.
18. Seksuaalse sättumuse tõttu diskrimineerimise või ahistamise juhtumeid saab volinik uurida vaid töösuhtega seoses (VõrdKS § 2 lg 2). Sellest tulenevalt puudub voliniku kantseleil pädevus antud juhtumit menetleda VõrdKS loetletud tunnuste alusel ning õiguste rikkumise analüüsis lähtuti eelkõige soolise võrdõiguslikkuse seadusest.
19. Soolise diskrimineerimise keeld kehtib kõigis ühiskonnaelu valdkondades (SoVS § 1 lg 1), sh ka teenuse pakkumisel. Lapse vanem on vanem sõltumata tema soost. Kui last ei võeta lastehoidu põhjusel, et tema mõlemad vanemad on samast soost, on tegu lapsevanema diskrimineerimisega tema soo tõttu. Kuigi lasteaia juhataja ei keeldunud lapse vastu võtmisest, lõi ta pöörduja sõnul oma käitumisega õhkkonna, milles lapsevanematele anti mõista, et nende peremudel ei ole lastehoius aktsepteeritud ja et seda tuleb varjata. Ka niisugune käitumine on diskrimineeriv, sest kaht naissoost lapsevanemat koheldakse nende soo tõttu halvemini, kui oleks koheldud lapsevanemaid, kellest üks on meessoost.
20. Euroopa Inimõiguste Konventsioon (art 8) kaitseb nii abielul põhinevaid suhteid kui ta teisi faktilisel kooselul põhinevaid suhteid, kaitstes perekonnaelu, hõlmates muu hulgas ka lapse ja tema vanemate vahelisi suhteid. Bioloogilise vanema mõiste kõrval on tänapäeval kasutusel ka sotsiaalse vanema mõiste, tähistades isikut, kes täidab lapse elus vanema rolli, sõltumata bioloogilisest seosest lapsega.
21. Mitmetes Euroopa Inimõiguste Kohtu otsustes on rõhutatud, et ainult bioloogiline side lapse ja vanema vahel ei ole piisav perekonnaelu või laste huvide kaitse¹ ning et perekonnaelu kaitse laieneb ka perekonnamudelile, kus samast soost paar kasvatab last².
22. Lapse õiguste konventsioonist tulenev lapse huvide esikohale seadmise põhimõtet rakendatakse peaaegu kõigis lastesse puutuvates küsimustes, konventsiooni art 2 keelab lapse

¹ Vt *Schneider v Germany*, ECtHR, 1988; *Berrehab v Netherlands*, ECtHR, Appl No 10730/84, 1988; *Anayo v Germany*, ECtHR, Appl No 20578/07, 2011; *Rozanski v Poland*, ECtHR, Appl No 55339/00, 2006; *Elsholz v Germany*, ECtHR, Appl No 25735/94, 2000; *Yousef vs Netherlands*, ECtHR, Appl No 33711/96, 2001; *Kroon and others vs the Netherlands*, ECtHR, Appl No 00018535/91,1994; *Nylund vs Finland*, ECtHR, Appl No 27110/95, 1999.

² EIKo 25951/07, *Gas ja Dubois vs. Prantsusmaa*.

- diskrimineerimise nii tema enda kui ka tema vanemate või seaduslike hooldajate tunnuste alusel.³
23. Ka Eesti Põhiseadusest tuleneb igapäevase kohustus austada perekonnaelu ning perekonda⁴, sealhulgas on vanema ja lapse suhe riigi erilise kaitse all. Seega tuleb eri soost ja üksikvanemate kõrval austada ka samast soost vanemate õigusi.
24. Eesti õigus tunnustab erinevaid perekonnamudeleid, sealhulgas ka selliseid, kus lapsel on samast soost vanemad. Vanematel, sõltumata nende soost, on samad õigused ja kohustused, kui on erinevast soost vanematel. Samuti ei muuda vanemaks olemise õigusi ja kohustusi see, millisel õiguslikul alusel vanemaks saadi. Hooldusõiguslik vanem on lapse seaduslik esindaja. Ühist hooldusõigust omavatel vanematel on ühine esindusõigus (PKS § 120 lg 1). Kui lastehoiuteenuse osutamisel pakutakse teenust, mis sõltub sool põhinevast peremudelist ja see pakutav teenus on halvem kui teisele peremudelile pakutav teenus, on tegemist diskrimineerimisega.
25. Kõikidel haridusasutustel sh. koolieelsetel lasteasutustel on kohustus edendada võrdõiguslikkust (SoVS § 10). Nad peavad looma võimalused ja tingimused tervikliku isiksuse kujunemiseks, kes on muuhulgas ka sotsiaalselt tundlik ja kaasinimesi arvestav (KELS § 3). Selle alla käib ka salliv ja erinevaid seaduslikke perekonnamudeleid austav suhtumine. Teenusepakkuja omandivorm ei oma siinjuures tähtsust. Eralasteaed, kes pakub lastehoiuteenust, peab teenuse pakkumisel samasoolistele vanematele lähtuma samadest alustest/tingimustest nagu kahe erisoost vanema või üksikvanema puhul ning kohtlema neid ka samasuguse austusega. Kui seda ei tehta, on tegemist diskrimineerimisega.
26. Volinik rõhutab, et nii era- kui ka avalik-õiguslikud lastehoiuasutused peavad looma igale perele ja lapsele, kes nende teenust kasutavad, õhkkonna, et nad on teretulnud ja nende perekonnamudel on aktsepteeritav. Iga lastehoiu asutus peaks ka silmas pidama, et lapse heaolu on lapsevanema suurim prioriteet. Oma lapse lastehoidu andmine tähendab, et lapsevanem usaldab oma lapse heaolu ja arengu kellelegi teisele. Võib eeldada, et lapsevanem ei usalda selleks kohta, kus nende perekonnamudelit ei tunnustata või palutakse seda varjata.
27. Lapse huvid on nii rahvusvahelise kui Eesti siseriikliku õigusega erilise kaitse all. Kui lapsel on 2 seaduslikku vanemat, kellega ta alaliselt koos elab, on loogiline eeldada, et ta kutsub neid mõlemat kas emaks või isaks sõltuvalt lapsevanema soost. Kui mõlemad lapse vanemad on naissoost, on tõenäoline, et laps kutsub mõlemat

³ <https://www.inimoigusteraamat.ee/raamat/inimoiguste-raamat/16-laste-oigused/2-lapse-oiguste-uldpohipotted>

⁴ Vt Eesti Põhiseaduse kommenteeritud väljaanne § 27

vanemat emaks. Kui laps kutsub oma mõlemat vanemat emaks, ei peaks ta hakkama lastehoius üht vanemat tädiks kutsuma. Lapse õigustest tulenevalt peab ta tunnetama, et tema perekond on aktsepteeritud. Seetõttu ei ole ka antud juhul asjakohane viidata PKS §-le 83 kui põhjendusele, miks ei saa või ei tohi mõlemat samasoolises kooselus elavat seaduslikku vanemat emaks kutsuda. Küsimus on eelkõige selles, kuidas laps olukorda tunnetab. Niisugune olukord võib viia ka lapse diskrimineerimiseni, kus sõltuvalt tema vanemate soost koheldakse teda teiste lastega võrreldes halvemini. Ühtlasi tähendaks antud olukorras PKS § 83 toetumine, et mitte kedagi, kes pole last sünnitanud (s.h. lapsendanud vanemad, asenduspere vanemad), ei tohiks kutsuda elulises kontekstis lapse emaks.

28. Ühtlasi tuletab volinik meelde, et isikuandmete avaldamine kolmandatele isikutele ilma isiku nõusolekuta on vastuolus andmekaitse põhimõtetega (isikuandmete kaitse seadus § 14).

Voliniku arvamuse õiguslik tähendus ning diskrimineerimisvaidluse lahendamine

29. VõrdKS§ 17 lg 2 järgi on voliniku arvamuse eesmärk anda hinnang, mis võimaldaks koostoimes võrdse kohtlemise seaduse, soolise võrdõiguslikkuse seaduse ning Eesti Vabariigi jaoks siduvate välislepingute ja muude õigusaktidega hinnata, kas konkreetsetes õigussuhtes on rikutud võrdse kohtlemise põhimõtet. Voliniku arvamuse ülesanne on anda avalduse esitanud isikule eksperthinnang, kas tema tõstatatud diskrimineerimiskahtlus on põhjendatud ning kas on alust pöörduda kohtusse või mõne teise diskrimineerimisvaidlusi lahendava organi poole.
30. Diskrimineerimisvaidlusi lahendavad töövaidluskomisjon, kohus ning õiguskantsler (SoVS § 12).
31. Diskrimineerimise tõttu kannatanul õigus nõuda lisaks varalise kahju hüvitamisele ka mittevaralise kahju hüvitisena mõistliku rahasumma maksmist (SoVS § 13).
32. Tulenevalt SoVS § 14 alusel on diskrimineerimiskeelu rikkumise korral kahju hüvitamise nõude esitamise tähtaeg üks aasta päevast, mil kannatanud isik pidi kahju tekkimisest teada saama.

/Allkirjastatud digitaalselt/

Christian Veske

Soolise võrdõiguslikkuse ja võrdse kohtlemise volinik